विश्व जनसंख्या दिवस २००९ को अवसरमा जारी वक्तव्य

थोराया अहमद ओवाइद

संयुक्त राष्ट्र जनसंख्या कोष (युएनएफपीए) की कार्यकारी निर्देशक
विश्व जनसंख्या दिवस
११ जुलाई २००९

आज, विश्व जनसंख्या दिवस मनाइरहँदा विकासशील मुलुकले शिक्षा र स्वास्थ्यका क्षेत्रमा मुश्किलले प्राप्त गरेका उपलब्धीलाई विश्वव्यापी वित्तीय तथा आर्थिक संकटले उल्टाउने हो कि भन्ने आशंका उत्पन्न गराएको छ । तीमध्ये पनि सबैभन्दा नराम्रोसंग प्रभावित हुनेहरुमा महिला र बालिकाहरु छन् । त्यसकारण यसवर्ष छानिएको विश्व जनसंख्या दिवसको विषयले महिलाको बिकासकोलागी लगानी बढाउनेतर्फ केन्द्रित गरेको छ । वित्तीय संकट आउनु अघि पनि महिला र बालिकाहरुले विश्वका बहुसंख्यक गरिबहरुको प्रतिनिधित्व गर्दथे । अहिले त उनीहरु झन गरिबीको तल्लो तहमा झर्दैछन् र खासगरी गर्भावस्थामा उनीहरुले स्वास्थ्य सेवा पाउनको लागी जोखिमको सामना गर्नुपर्ने भएको छ ।

आज, विकासशील मुलुकहरुमा गर्भावस्था र बच्चा जन्माउँदा उत्पन्न हुने जटिलताहरु महिलाको मृत्युका प्रमुख कारण बन्ने गरेका छन् । मातृ मृत्युले विश्वमै सबैभन्दा बढी स्वास्थ्य असमानताको प्रतिनिधित्व गर्दछ । स्वास्थ्य सेवाका कमीमा सुधार ल्याउन सामाजिक लगानीमा बृद्धि गर्नुपर्ने, स्वास्थ्यसेवाका उपलब्धीलाई बचाउनुपर्ने र महिलाको जीवनरक्षाका प्रयासलाई सुदृढ गर्नुपर्ने आवश्यकता छ ।

खासरुपमा परिवार नियोजन र मातृ स्वास्थ्य सेवा जस्ता प्रजनन स्वास्थ्यको पहुँचले महिला र केटीहरुलाई नचाहिएका वा उमेर नपुग्दैको गर्भ, असुरक्षित गर्भपतन र गर्भावस्थाबाट हुनसक्ने अशक्ततालाई हटाउन सहयोग गर्दछ । प्रजनन स्वास्थ्य सेवाको पहुँचले महिलाहरु स्वस्थ रहन, बढी उत्पादनशील हुन् र शिक्षा, तालिम र रोजगारीमा बढी अवसर पाउन् मदत गर्दछ । यसबाट उनीहरुको सम्पूर्ण परिवार, समुदाय र राष्ट्रले नै लाभ प्राप्त गर्दछ ।

प्रजनन स्वास्थ्यमा गरिने लगानी त्यति खर्चिलो छैन । परिवार नियोजन साधनमा हुने लगानीबाट चारगुनासम्म फाइदा दिन सक्छ र कहिलेकाँही त दिर्घकालीन रुपमै फाइदा पुग्नसक्छ । यसबाट स्वास्थ्य, शिक्षा र अन्य सामाजिक सेवाका क्षेत्रमा सरकारी खर्चको आवश्यकतालाई न्यून गर्न सकिन्छ । परिवार नियोजनले मात्र कम्तीमा ४० प्रतिशत मातृ मृत्युको संख्यालाई घटाउन सकिने अनुमान गरिएको छ ।

सबैका निम्ति शिक्षा महत्वपूर्ण छ तर बालिका र महिलाका निम्ति यसको विशेष महत्व छ । शिक्षाले अन्य अवसरको ढोका खोल्ने कुरामा सत्यता भएर मात्र होइन कि महिलाको शैक्षिक उपलब्धीले परिवार र पछिको पुस्तामा तरङ्ग समेत ल्याउन सक्दछ । बालिकाको शिक्षा नै गरिबी न्यूनीकरण गर्ने एउटा सर्वोत्तम उपाय हो । बालिकाका निम्ति माध्यमिक विद्यालय शिक्षामा हुने लगानीले उच्च प्रतिफल दिन्छ ।

महिलाको शैक्षिक स्तरले ठूलै रुपमा प्रजनन स्वास्थ्यलाई प्रभावित गरेको हुन्छ । जति उच्च शिक्षा हासिल हुन्छ त्यति छिटो गर्भ रहने सम्भावनामा कमी रहन्छ । गर्भवति जाँच र स्वास्थ्य सहयोगीको सहायताबाट सुत्केरी हुने जस्ता स्वास्थ्य सेवाको प्रयोग बढी हुन्छ । नेपालमा शिक्षा नपाएका एक तिहाई भन्दा कम महिलाले मात्र दक्ष प्रसुती सहयोगीबाट गर्भको जाँचसम्बन्धी सेवा पाउँछन् जबकी एसएलसीसम्म अध्ययन गरेकाहरुले यो सेवा तीन गुणा बढीले लिन्छन् । शिक्षा नपाएका १२ मध्ये करिब १ जना महिलाले अस्पतालमा प्रसुती गराउने, माध्यमिक तह र त्यसभन्दा माथिको शिक्षा पाएका ४ मध्ये करिब ३ जनाले स्वास्थ्य संस्थामा सुरक्षित प्रसुती गराउने अनुमान गरिएको छ ।

संयुक्त राष्ट्र जनसंख्या कोष (युएनएफपीए) महिलाको सशक्तीकरण, लैंगिक समानता र यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रमलाई अगाडी बढाउनका निम्ति राष्ट्रहरुलाई सहयोग गर्न प्रतिबद्ध छ ।

आज, विश्व जनसंख्या दिवसको अवसरमा महिलाको स्वास्थ्य र अधिकारलाई राजनीतिक र विकासको प्राथमिकता बनाउन म सम्पूर्ण नेताहरुलाई आग्रह गर्दछु । महिला र बालिकामा गरिने लगानीले आर्थिक पुनर्जीवन प्राप्त गर्न सहयोग गर्ने मात्र नभई दिगो आर्थिक बृद्धि हासिल हुनसक्दछ जसबाट असमानता र गरिबीलाई न्यून गर्न सकिन्छ । समस्याको यस घडीमा योभन्दा राम्रो लगानी केही छैन ।

* * *